

Rèquiem pel català col·loquial? (Sobre la 'irlandització' del català, 4)

written by Jordi Badia Pujol | 21 de juny de 2018

Si heu seguit aquesta sèrie d'articles sobre la «irlandització» del català, ja heu vist que no tenen un enfocament estrictament sociolingüístic, sinó que hi parlo del deteriorament intern o estructural de la llengua. El [darrer article](#) tractava de la pèrdua de tremp, centrada en la incapacitat de «produir» mots nous. Avui m'aturaré en un aspecte realment preocupant, indicador també de la mala salut del català: la llengua col·loquial.

Em refereixo als nivells informals del llenguatge, del propi d'una conversa familiar fins a l'argot juvenil més esparracat. Si en els registres formals el català rep interferències del castellà, en els informals n'hi ha moltes més. De fet, en aquest àmbit tota novetat és una interferència, tot allò que es crea en el castellà arriba i s'implanta, sense resistència, en el català.

Mireu això, si us plau.

Ja sé que podia haver triat un fragment encara molt més farcit de castellanismes. Però aquest ja farà el fet. En tres minuts sentim, per exemple, «gravilla» («grava»), «bueno» («bé»), «vale» («d'acord», «va bé»), «joder» («colló», «collons»), «txorrada» («collonada», «poca-soltada»); errades morfosintàctiques, com «em piro» («piro», «foto el camp», «toco el dos»), «s'ensuma que» («ensuma que»), «sí, clar» («sí, és clar»). Afegim-hi encara la fonètica xava o bleada d'alguns actors ([les L](#), les A àtones...) i la prosòdia

castellana (observeu com és pronunciada la frase «ha guanyat alguna cosa»). Per a acabar-ho d'arrodonir encara hem de suportar aquest personatge «[diguioiga](#)» que –tot i tenir una dicció més que acceptable– parla mig català mig castellà: «coño», «hombre», «quina pérdida de tiempo»...

No entenc per què ho fa, això, TV3. En nom de què? De la versemblança? Per ventura un català mínimament correcte és inversemblant, allunyat de la realitat? Qui n'és responsable, d'aquest disbarat? Els guionistes? Per què escriuen tan malament, els guionistes? No en saben? No els abelleix? I els lingüistes i la direcció de TV3, per què ho deixen passar?

I encara més interrogants. Per més que hi vulgui trobar una explicació, trobo absurd –i pueril– que perquè una cosa faci gràcia hagi de ser així, «poc catalana». Com ho fan les altres llengües? El francès, per fer gràcia, fa servir italianismes? L'anglès col·loquial és farcit de gal·licismes? Un castellà sense anglicismes no és apte per als registres informals?

Aquest enfocament solament es pot concebre si ens mirem el català com una llengua supeditada i castrada. És a dir, si creiem fermament que per a certes funcions el català no serveix. Fa quaranta anys molta gent explicava els acudits en castellà, convençuda que altrament no feien gràcia. Doncs no hem avançat: si en una sèrie no hi surten mots castellans o bé n'hi surten de «gaire catalans» –sobretot si el jovent barceloní no els fa servir–, es veu que els guionistes de TV3 ho troben atrotinat, rònec.

La propagació d'aquest model aferma una tendència social atrapada en la interferència. Encara més, fent això, TV3 abandona la seva funció, que és justament de capgirar-la, aquesta tendència. Això seria «normalitzar», precisament. Per a això fou creada TV3. Per tant, si vol complir la seva missió, ha d'actuar en una direcció totalment oposada.

I encara és més incompreensible, tot plegat, si observem que la

nostra televisió posa molta més cura en la programació infantil que no en les sèries on intervenen joves. La televisió educa els nens en un llenguatge més o menys acurat, aproximadament digne, però quan pensa programes per als nois que han deixat d'ésser infants la llengua es deixata. És com si volguessin mantenir la mainada en una bombolla de correcció lingüística i, tot d'una, la rebentessin: «Mireu –sembla que els siguin–, la realitat és aquesta llengua estripada.» Això és una renúncia, una renúncia amb efectes devastadors, perquè no tan sols no basteix un model alternatiu propi per a frenar la degradació, ans l'amplifica, propagant aquest model deixat, retut.

No puc cloure l'article sense temptejar una alternativa a aquest model que critico. A parer meu, aquesta alternativa és un model basat en tres punts: la «restauració» del llenguatge col·loquial propi, tan ric i genuí com és; la recerca en tots els parlars catalans, de cap a cap dels Països Catalans, sense por; i la comparació amb les altres llengües per situar la nostra al lloc que li correspon. Vegem-ho amb exemples:

–Recerca en el patrimoni lingüístic tradicional. Una de les incorporacions de l'argot juvenil d'aquests últims anys és el castellanisme «liarla». De segur que l'heu sentit en sèries i programes diversos. Té solucions? Tantes com vulgueu, només hem de pensar una mica com ho dèiem fa quatre dies: **fer-la grossa, fer merder, fer mullader, armar escàndol, armar enrenou, armar gresca, moure un sacramental, cercar soroll, aixecar polseguera...** O bé, si té el matís d'«enemistar», **cercar bregues, encendre el vesper, moure raons, moure baralles, afegir llenya al foc.**

–Recerca en els parlars de tot el domini. Ja fa anys, quan es va posar de moda «anar de copes» (= «ir de copas»), hi va haver gent, en algunes comarques, que es va enutjar. I tenien tota la raó, perquè allò sempre ho havien dit d'unes altres maneres: **anar (o sortir) a fer el toc, anar a fer el got o anar a fer un beure,** per exemple. Realment, calia copiar

el castellà? Els nostres mitjans no havien d'haver difós aquestes expressions genuïnes, encara que a Barcelona, per la raó que tots sabem, anessin caient en desús?

–**Comparació amb les altres llengües.** La pressió del castellà fa que sovint molta gent trobi inevitable copiar tal o tal expressió, perquè l'alternativa –creuen– no tindria mai tanta vivor com la castellana. Però si mirem què fan les altres llengües entendrem que això és radicalment fals. Pensem en «icómo mola!», per exemple. D'entrada, potser no trobarem cap alternativa prou expressiva que el pugui suplantar. Faig un intent de recerca (amb les meves limitacions), per a veure com ho diuen l'anglès, l'italià, el francès i el portuguès: «This is cool!», «How cool» (anglès); «C'est super!» (francès); «È fighissimo!», «Forte!» (italià); «Muito legal!» (portuguès). Sé que són traduccions restrictives, perquè passa molt sovint que una expressió d'una llengua té alternatives diverses en una altra, segons el context. Però l'experiment ens pot servir, si més no, per a entendre que l'exclamació «icómo mola!» és castellana i prou i que cada llengua ha fet el seu camí «natural» per a expressar aquest idea. Mirant aquest panorama, potser **súper** o **fort** ens podrien marcar un camí. O potser podríem inventar i difondre alguna alternativa nostra (**quina traca!**, per exemple).

En fi, aquest és el camí que crec que hauria de recórrer el català per a frenar l'allau de castellanismes en el llenguatge col·loquial i començar a refer-se de tants anys d'interferències. Però això no ho resoldré pas jo. Perquè aquesta empresa reïxi, cal que filòlegs i escriptors de renom ho beneixin (penso en escriptors força compromesos amb la llengua col·loquial, com ara Marta Rojals o Pau Vidal) i, en acabat, que els mitjans (sobretot TV3) ho facin circular. A l'hora de fer aquesta tasca –això sí–, ens hem de desempallegar de dues cantarelles: «Això no ho diu ningú» i «Això no ho entendrà ningú». (Recordeu la primera vegada que va sentir «sobrecàrrega als isquiotibials» a la televisió?).

Per acabar la reflexió, observeu aquests dos exemples en què el fenomen és invers. Sabríeu traduir al castellà l'expressió «Déu n'hi do», i que servís per a tots els contextos en què l'emprem en català? Penseu que el [diccionari català-castellà de l'Enciclopèdia](#) la tradueix de nou (!) maneres diferents. El segon exemple: quin mot castellà té l'expressivitat del català «carallot»? *Gilipollas?*, *memo?*, *bobo?*, *tonto?* Mmmmm... Potser és una barreja de tots quatre, però a cap espanyol no se li ha acudit de dir que la «lengua cervantina» ha d'adoptar «carallot» perquè és un terme intraduïble. Ja ho veieu: cada llengua fa sa guerra. I la nostra, la del català, no la podem perdre